

Knjiga: Zlatni vez-od folklora do hobija-vez u teoriji i praksi

Peršin, Lidija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:115315>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

Sveučilište Sjever

Završni rad br. 272/MED/2024

**Knjiga: “Zlatni vez - od folklor
do hobija - vez u teoriji i praksi”**

Lidija Peršin, 0336034557

Sveučilište Sjever

Odjel za Medijski dizajn

Završni rad br. 272/MED/2024

Knjiga: “Zlatni vez - od folklor do hobija - vez u teoriji i praksi”

Student

Lidija Peršin, 0336034557

Mentor

Igor Kuduz, doc.art.

Koprivnica, rujan 2024. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za umjetničke studije		
STUDIJ	Prijeodiplomski sveučilišni studij Medijskog dizajna		
PRISTUPNIK	Lidija Peršin	MATIČNI BROJ	0336034557
DATUM	11.9.2024.	KOLEGIJ	Grafičko uređivanje
NASLOV RADA	Knjiga: Zlatni vez - od folkloru do hobija - vez u teoriji i praksi		

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU Book: Golden embroidery - from folklore to a hobby - embroidery in theory and practice

MENTOR Igor Kuduz ZVANJE doc.art.

- ČLANOVI POVJERENSTVA
1. doc. art. Andro Giunio / predsjednik povjerenstva
 2. doc. art. Igor Kuduz / mentor i član povjerenstva
 3. doc. art. Niko Mihaljević / član povjerenstva
 4. izv. prof. Iva-Matija Bitanga / zamjenski član povjerenstva
 - 5.

Zadatak završnog rada

BROJ 272/MED/2024

OPIS
Tematika ovog završnog rada obuhvaća vez kao pojam i tehniku u dva dijela: u prvom dijelu definira njegovo značenje, različite tehnike veza i njihovu upotrebu, kulturnu i povijesnu ulogu i razvoj kako u svijetu tako i na prostoru Balkana i Hrvatske, promjenu uloge u modernom dobu i suvremenu upotrebu. U drugom dijelu se ranije navedene tehnike primjenjuju u praksi, definiraju se i približuju čitatelju s ciljem stvaranja zanimanja za vez i nastavak stvaralaštva ove umjetničke tehnike. Rad je fizički manifestiran u obliku priručnika.

- Ključne točke završnog rada su:
- ? definirati koncept i izradu finalnog proizvoda
 - ? istražiti i definirati povijesnu ulogu veza kroz umjetnost i primjenjenu upotrebu
 - ? istražiti ulogu i umjetničke stilove veza u svijetu i na našem području
 - ? definirati različite tehnike veza
 - ? javnosti približiti vez kao slobodnu aktivnost kroz priručnik

ZADATAK URUČEN 15.9.2024 POTPIS MENTORA

Predgovor

Tematika ovog završnog rada obuhvaća vez kao pojam i tehniku u dva dijela: u prvom dijelu definira njegovo značenje, različite tehnike veza i njihovu upotrebu, kulturnu i povijesnu ulogu i razvoj kako u svijetu tako i na prostoru Balkana i Hrvatske, promjenu uloge u modernom dobu i suvremenu upotrebu. U drugom dijelu se ranije navedene tehnike primjenjuju u praksi, definiraju se i približuju čitatelju s ciljem stvaranja zanimanja za vez i nastavak stvaralaštva ove umjetničke tehnike. Rad je fizički manifestiran u obliku knjige.

Sažetak

U današnje užurbano, moderno doba ljudi često traže bijeg od svakodnevnog stresa na različite načine. S jedne strane su to razni tretmani, a s druge su to hobiji, specifično oni koji zahtijevaju manipulaciju medija rukama, odnosno ručni rad, bilo da je to slikanje, crtanje, kiparenje ili nešto slično. Dolaskom pandemije COVID-19 i posljedičnim viškom vremena koji su ljudi stekli, došlo je do ponovnog izrona tzv. tekstilnih umjetnosti u koje se ubrajaju aktivnosti poput štrikanja, heklanja i šivanja. Jedna od njih je i vezenje, koje je glavni fokus ovog završnog rada. Posebna pozornost se daje povijesti ove tehnike, njenoj upotrebi i razvoju kroz stoljeća i važnoj ulozi za umjetnost. Osim toga, cilj je upoznati čitatelja s vezom, s različitim tehnikama i približiti mu ovu umjetničku tehniku kroz interaktivnu, taktilnu knjigu i potaknuti ga da i sam isproba vezenje i potencijalno razvije volju za održavanjem ove tehnike kroz hobi.

Ključne riječi: knjiga, vez, konac, bod, folklor, hobi, umjetnost

Summary

In today's fast-paced, modern age people often seek an escape from everyday stress in various ways. On one hand, these are various self-care treatments, on the other these are hobbies, specifically those that require manipulation of the medium with hands, a.k.a. handmade crafts, whether it's painting, drawing, sculpting or something similar. With the arrival of the COVID-19 pandemic and the resulting surplus of time that people have acquired, there was a re-emergence of the so-called fiber arts, which include activities such as knitting, crocheting and sewing. One of them is also embroidery, which is the main focus of this final thesis. Special attention is given to the history of this technique, its use and development over centuries and its important role in art. In addition, the goal is to familiarize the reader with embroidery, with different techniques and bring this artistic technique closer through an interactive, tactile book and encourage them to try embroidery for themselves and potentially develop the will to maintain this technique through a hobby.

Key words: book, embroidery, thread, stitch, folklore, hobby, art

Popis korištenih kratica

TZV takozvani

A.K.A. also known as

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Vez — povijest, uloga i primjena.....	3
2.1 Što je vez?.....	3
2.2 Različite tehnike vezenja.....	4
2.3. Kratki pregled osnovnih bodova/šavova.....	10
2.4. Povijest veza u svijetu i Hrvatskoj.....	13
3. Praktični dio.....	16
3.1. Razvoj ideje.....	16
3.2. Izbor vizualnih elemenata.....	17
3.3. Dizajn knjige.....	20
3.4. Priprema za tisak.....	23
3.5. Ručna dorada ispisanih listova i konstrukcija knjige.....	24
4. Zaključak.....	25
5. Literatura.....	27
6. Popis slika.....	28

1. Uvod

Vezenje svoju dugačku priču započinje oko 5. stoljeća prije Krista, ali osvrnimo se prvo na 2007. godinu poslije Krista. Ovdje počinje moja priča. U prvom razredu osnovne škole sam imala svoj prvi dodir s vezenjem, ili kako je to od milja moja učiteljica zvala „pikanje”. Na satima slobodnih aktivnosti djevojčice su učile vesti, dok su dječaci učili šivati gumbe. Tijekom prva četiri razreda osnovne škole ovo je bila aktivnost koja se izvodila isključivo u školi i na koju sam nakon kraja četvrtog razreda zaboravila. Vez se u moj život vratio gotovo deset godina kasnije, kada sam se ponovno prisjetila ljepote ovog zanata kroz izradu vlastitih prišivaka bendova koje sam slušala i koje još uvijek slušam. Vez je tada za mene postao još zanimljiviji i još bolji kada sam krenula istraživati različite bodove i stilove koji su dostupni pored onih koje sam učila u školi. Od osnovnih do dekorativnih bodova, moje mogućnosti za kreativno izražavanje su postale gotovo beskonačne. Razvojem svog hobija sam tako krenula raditi vezove i za obitelj i prijatelje, pa čak i zainteresirati ih da se i sami okušaju u ovoj tehnici. Vezenje nije „skupi sport”; od pribora za izradu vlastitog umjetničkog djela pa do medija na kojem se isto radi, bilo to platno ili karton, financijski treba izdvojiti vrlo mali iznos u odnosu na neke druge umjetničke tehnike. To znači da je vezenje dostupno gotovo svima koji se u njemu žele okušati bez velikih posljedica na novčanik.

Inspirirana svojim hobijem, odlučila sam prenijeti djelo u još veće djelo i stvoriti knjigu koja obuhvaća teorijski i praktični dio vezenja, namijenjenu upravo onima koji se žele bolje upoznati s ovom umjetničkom tehnikom. Osim da čitatelj nauči vrste bodova i kako ih koristiti u kojim trenucima, tu će biti i teorijski dio koji obuhvaća početke, povijest i razvoj veza. Na ovaj način se čitatelj osjeća još povezanijim s iglom i koncem uzimajući u kontekst one koji su došli prije njega samoga. Od drevnih Skita i Kineza do naših baka i majka koje su dekorirale stolnjake, narodne nošnje i posteljine tradicionalnim motivima.

Slika 1.1 Tradicionalni vez moje bake na stolnjaku

U ovom završnom radu čitatelj će se po završetku čitanja upoznati s pojmom veza i vezenja, proći kratku povijest i razvoj veza kao tehnike kroz stoljeća, upotrebu veza kroz godine i naposljetku imati uvid u vez u današnje moderno vrijeme i kako se razvio od isključivo ručno rađenog medija do moderniziranog strojnog. Osim toga, upoznat će se sa različitim vrstama bodova, odnosno šavova i njihovim različitim upotrebama. Krajnji cilj ovog rada je zainteresirati čitatelja za vezenje, bilo to daljnje istraživanje o ovoj umjetničkoj tehnici ili poticaj da uzme konac i iglu u ruke i doprinese daljnjem razvoju ove tradicionalne tehnike.

2. Vez — povijest, uloga i primjena

2.1 Što je vez?

Vez ili vezenje je ukratko umjetnička tehnika crtanja koncem na određenoj podlozi koja može biti neka vrsta tekstila poput pamučnog ili svilenog platna, kože, filca i slično, ili tvrđa podloga poput kartona. Glavna uloga veza je dekoriranje tkanine, bilo da se radi o komadu odjeće ili kućnom tekstilu poput jastučnica, stolnjaka, deka i slično.

Slika 2.1.1 Primjer veza na platnu

Glavni alati potrebni za izradu vezenog motiva su igla i konac, od kojih konac može varirati ovisno o željenom efektu. Najčešći je u upotrebi upravo konac za vezenje, sastavljen od pamuka u širokom spektru postojanih boja. Rijede se za vez koristi vuneni i svileni konac ili srebrne i zlatne niti.

Slika 2.1.2 Pamučni konac za vezenje

Osim igle i konca, još jedan pomoćni predmet koji se koristi je obruč za vezenje. Njegova uloga je čvrsto i napeto držati tkaninu kako bi vezenje bilo jednostavnije i kako bi se spriječili nabori nastali između šavova. Ovi obruči, kao i konci, dolaze u širokom spektru oblika i materijala, no najčešći su okrugli i manje česti kvadratni obruči. Od materijala su najučestaliji drveni i plastični obruči. Obruč funkcionira na principu „sendviča”, odnosno sastoji se od dva koluta između kojih se zategne i stisne tkanina.

Slika 2.1.3 Nekoliko vrsta obruča za vezenje

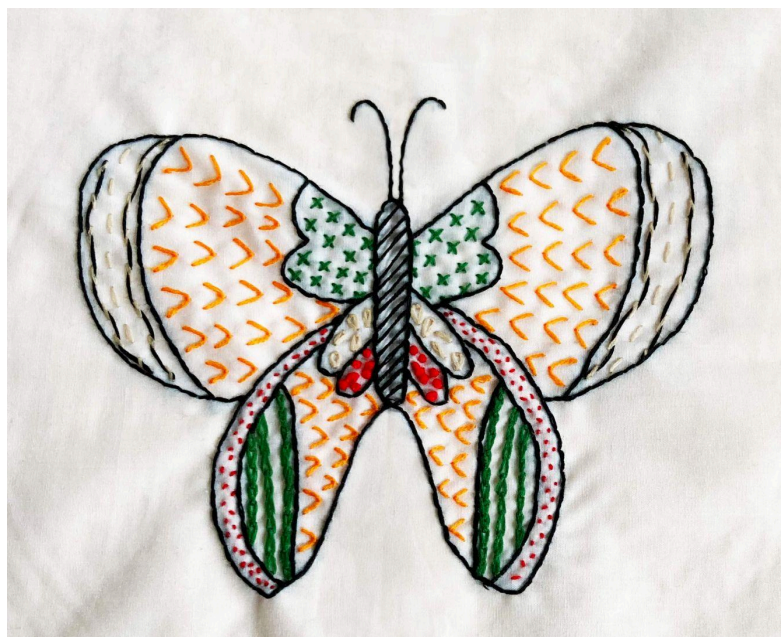

Slika 2.1.4 Primjer tkanine zategnute na obruču

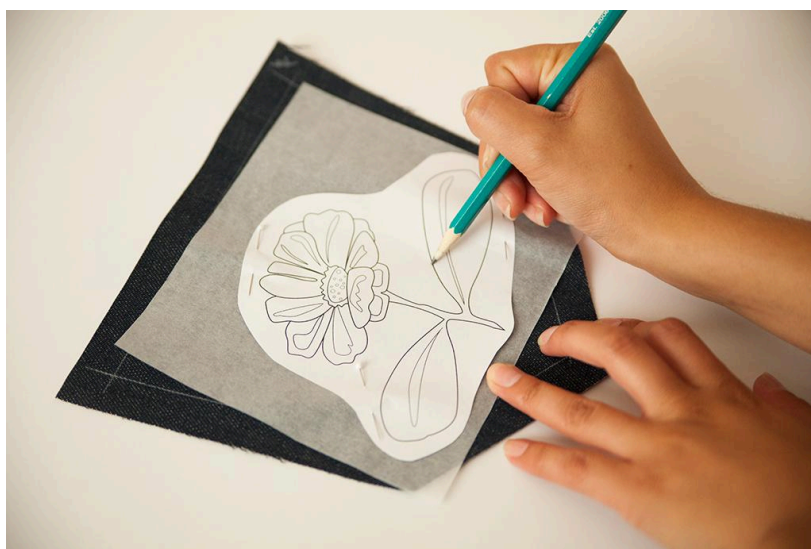
2.2 Različite tehnike vezenja

U svijetu postoje brojne tehnike vezenja korištene za različite svrhe od kojih neke datiraju stoljećima unazad, dok su druge nešto modernije.

Najrasprostranjeniji tip veza je površinski vez, još nazvan i slobodni vez. Ovaj vez se odnosi na bilo koju tehniku koja se izvodi neovisno o smjeru niti na tkanini. Iгла s koncem probija tkaninu unutra i vraća se van i na taj način se tvori dizajn. Za ovu tehniku se može koristiti bilo kakav konac, iako je najčešći odabir pamučni. Za tkaninu se također može koristiti bilo koji materijal. Na tkaninu je moguće nacrtati dizajn pisalom poput olovke ili kemijske, ali moguće je koristiti i transferni papir koji se polaže obojanom stranom na tkaninu dok se na gornju stranu stavlja šablona, slika ili crtež preko koje se prolazi špicastim predmetom ili, najčešće, kemijskom ili olovkom. Uz površinski vez se mogu koristiti i druge tehnike za kompleksniji izgled finalnog djela.

Slika 2.2.1 Primjer površinskog veza

Slika 2.2.2 Primjer upotrebe transfernog papira na tkanini

Križni vez ili križni bod se sastoji od dva ukrštena šava koji formiraju oblik križa ili X-a. Ovaj vez se najčešće izvodi na tvrdim, debljim platnima na kojima se može vidjeti i izbrojati broj niti; šavovi se izvode oko vodoravnih i okomitih niti i tako tvore pravilan kvadratić. Zbog ovakvog izgleda, motiv je podređen specifičnom izgledu koji ovakav bod tvori, a to je više geometrijski nego organski izgled koji izgleda vrlo zanimljivo.

Križni vez je prisutan u vezenju još od 13. stoljeća, od kada datiraju najranije pronađene iskopine locirane u dolini Qadisha u Libanonu. Od 17. stoljeća križni bod pojavljuje se u različitim zemljama i tradicijama: Metropolitanski muzej čuva knjigu portugalskih uzoraka koja prikazuje križni bod s brojanim koncem. Na istoku, križni bod se pojavljivao na indijskim kanthama; prekrivačima napravljenim od ostataka drugih tkanina. Križni bod se proširio i po Aziji, Bliskom Istoku i Europi, posebno po istočnom dijelu gdje se najčešće javlja u obliku tzv. crvenog veza, koji se posebice može vidjeti na prostoru Hrvatske.

Slika 2.2.3 Detalj križnog boda

Slika 2.2.4 Primjer križnog boda na detalju šestinske nošnje

Treći od najzastupljenijih vrsta vezenja je vez *crewel* vunom. Ova tehnika je vrlo slična površinskom vezu, međutim ovdje je razlika u odabiru konca kojim se „crta”. Crewel vuna je konac sastavljen od dvije čvrste niti, dok je klasični konac za vezenje sastavljen od njih šest. Crewel vez se najčešće izvodi na linoj ili pamučnoj podlozi.

Crewel vez se popularizirao tokom 16. i 17. stoljeća u Engleskoj i njenim kolonijama. Elizabetanska i jakobinska moda je zasigurno odgovorna za procvat crewel veza jer se upravo on najviše koristio za dekoriranje zavjesa i namještajnih presvlaka. Glavni motivi su bili egzotična flora i fauna inspirirana indijskim chintzama.

Slika 2.2.5. Primjer Crewel vune na detalju zavjese, Engleska, 1696.g.

Od ostalih tehnika još valja izdvojiti vez perlama, koji implementira perlice navedene na konac i tako prošivene kroz motiv, stvarajući luksuzan izgled. Ova tehnika se najčešće koristi za dekoriranje odjeće, a također se može pronaći i u nakitu i dekoriranju modnih dodataka poput torbi ili remena. U europskoj povijesti, vez perlama datira iz srednjeg vijeka, ali ovaj vez ima puno dulju povijest. Perlice su nekada bile izrađene od školjaka, sjemenki, dragog kamena, minerala i drugih materijala.

Zlatovez se razlikuje od ostalih tehnika jer se osim konca mogu koristiti i tanke, metalne žice. Štoviše, one su i zastupljenije u ovoj tehnici od običnih konaca. Metalne žice koje se koriste za zlatovez su zapravo najčešće pozlaćene žice od jeftinijih metala kao što su srebro ili bakar. Glavna osobina ove tehnike su prekrasni, sjajni motivi izrazito luksuznog izgleda. U društvu je u uporabi barem 2000 godina i tokom povijesti se najviše koristio na tkaninama religijskih i kraljevskih ustanova i odjeće. Tokom renesanse je izrazito zastupljen

u ukrašavanju tapiserija. Zlatovez je danas manje zastupljen od ostalih tehnika zbog skupljih materijala i veće razine vještine potrebne za kvalitetno napravljeno djelo.

Tehnika koja danas postaje sve popularnija je tzv. svileno sjenčanje ili slikanje koncem. Definitivno je jedna od zahtjevnijih tehnika za savladati jer zahtjeva korištenje mnogo boja i mnogo strpljenja i vještine od samog umjetnika. Svileno sjenčanje koristi duge i kratke šavove u različitim bojama za stvaranje iluzije realistične plohe najčešće flore i faune. Ova tehnika je izrazito zahvalna u oslikavanju dlakavih životinja jer prirodni izgled šava sam po sebi daje iluziju pojedinih pramenova krzna.

Svileno sjenčanje je prikladno i za početnike i iskusnije vezilje (vezilja - onaj koji izrađuje vez), međutim prava kvaliteta finalnog proizvoda proizlazi iz adekvatnog korištenja boja, dakle da se korektno pretapaju i da postoji dovoljan opseg nijansi za stvaranje glatkih prijelaza, a s druge strane je bitno strpljenje i pažljivo biranje mjesta za određenu nijansu.

Slika 2.2.6. Vez perlama

Slika 2.2.7. Zlatovez

Slika 2.2.8. Svileno sjenčanje

2.3. Kratki pregled osnovnih bodova/šavova

Bodovi, odnosno šavovi za vez se mogu podijeliti u nekoliko kategorija: bod za linije, bod za ispunu i dekorativni bod. S obzirom na to da je izbor različitih bodova vrlo opsežan, ovdje ću navesti najosnovnije, odnosno bodove koji su najčešće u upotrebi.

Bodovi za linije su ujedno i bodovi s kojima osoba krene učiti vesti i time su najosnovniji od svih bodova. Povratni bod je zasigurno najučestalija vrsta boda na većini motiva. Dobro se uklapa uz ostale bodove i ključan je da se dobro nauči. Naziv „povratni” je takav jer se igla i konac „vraćaju” šav za šavom kako bi linija bila ispunjena.

Slika 2.3.1. Povratni bod

Jemčeni bod je isprekidani i brzi bod. U šivanju se inače koristi kako bi privremeno držao dva komada tkanine na mjestu, što znači da nije naročito čvrsti šav. Međutim, u vezenju takva razina čvrstoće nije potrebna. Ovaj bod se koristi za stvaranje isprekidanih linija i dodavanje detalja vezu. Ovaj bod je također temeljni šav za japansku tehniku vezenja *sashiko*.

Slika 2.3.2. Jemčeni bod

Lozica je još jedan odličan bod za linije, a posebno se ističe u stvaranju glatkih krivulja. Zanimljiva karakteristika ovog boda je što se šavovi međusobno ne prate, već dijagonalno leže jedni na drugima, na taj način stvarajući liniju. Ovisno o upotrebi, duljina šavova se može prilagoditi, dulji bi se koristili na ravnim linijama dok bi se kraći šavovi koristili na krivuljama.

Slika 2.3.3. Lozica

Bodovi za ispune imaju ulogu prekrivanja veće površine. Njihova funkcija je „obožati” dio motiva. Bod koji se najčešće koristi za ovakav zadatak je sateni bod. Postoji nekoliko varijacija ovog boda, ovisno o veličini površine koju ispunjava, ali u svojoj suštini sateni bod je niz ravnih, paralelnih šavova koji se protežu preko motiva.

Slika 2.3.4. Sateni bod

Dugo-kratki bod je vrlo sličan satenom bodu, ali, kao što mu i ime kaže, koristi se varijacija kratkih i dugih šavova za ispun površine, dok se kod satenog koriste šavovi iste duljine. Prednost ovog šava je mogućnost ispune većih ploha nego sa satenim šavom. Osim toga, zbog varijacija duljina šavova, moguće je koristiti dvije boje konaca i napraviti prijelaze boja. Upotrebom ovog šava se također dobiva zanimljiva tekstura.

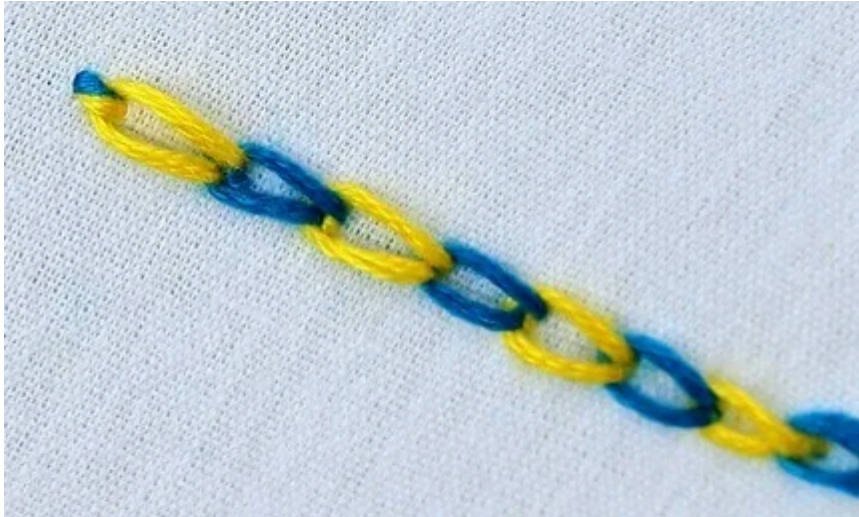
Slika 2.3.5. Dugo-kratki bod

Dekorativni bodovi se koriste za raskošnije uređivanje motiva, ali i kao „prečice” za određene motive kao što su primjerice cvjetovi. Primjer upravo takvog boda je tkani kotač pomoću kojeg se može izvesti trodimenzionalni motiv cvijeta. Iako izgleda zahtjevno, zapravo je jednostavan za izvesti. Izvodi se na način da se napravi „zvijezda” od pet šavova oko koje se zatim u krug šiju labaviji šavovi koji na kraju čine oblik cvijeta.

Slika 2.3.6. Tkani kotač

Najučestaliji dekorativni bod za linije je zasigurno lančani bod, također zvan lančanac i lančić. Ovaj bod čini niz povezanih karika koje prave debelu liniju koja se ističe iznad ostalih bodova. Postoji nekoliko varijacija lančanca, ali najčešće se koristi povratni lančani bod.

Slika 2.3.7. Lančani bod

2.4. Povijest veza u svijetu i Hrvatskoj

Vezenje spada među najstarije oblike dekorativne umjetnosti. Njegova povijest seže tisućama godina unatrag, a najraniji poznati primjeri veza potječu iz drevnog Egipta, Kine i Mezopotamije.

U drevnom Egiptu, vezenje je bilo dio luksuza, a koristilo se za ukrašavanje odjeće faraona i visokih svećenika. U egipatskim grobnicama pronađeni su komadi odjeće bogato ukrašeni vezom, a tehnike poput zlatoveza su bile vrlo cijenjene zbog svoje skupocjene naravi. Kroz tisućljeća, vezenje se razvijalo i širilo diljem svijeta, a svaki kutak Zemlje razvio je svoje specifične tehnike i stilove. U drevnoj Kini, vezenje je imalo poseban značaj i bilo je vezano uz carsku obitelj. Kineski vez poznat je po svojoj profinjenosti i detaljnosti, a osobito su poznati svila i svileni konci korišteni u izradi vezenih ukrasa. Jedna od najpoznatijih kineskih tehnika je „suzhou vez” koji se odlikuje preciznošću i realističnim prikazima prirode, životinja i cvijeća.

Slika 2.4.1. Egipatski vez, 10.-12.st.

Slika 2.4.2. Suzhou vez

S druge strane, u Europi, vezenje se počelo razvijati tijekom srednjeg vijeka, osobito u samostanima. Redovnici su izrađivali liturgijsku odjeću, a vezenje je služilo i za ukrašavanje crkvenih tekstila. Kraljevske obitelji i plemstvo također su cijenili vez te su naručivali luksuzne odjevne predmete ukrašene zlatnim i srebrnim koncem. U 16. i 17. stoljeću, vezenje je postalo simbol društvenog statusa. Vezena odjeća i tkanine korištene su kao način pokazivanja bogatstva i moći. U to doba razvijene su brojne tehnike, poput križnog veza, lančanog boda i goblenskog veza, koje su se proširile diljem Europe. Francuska i Italija postale su središta visoke mode, a vezene tkanine bile su posebno tražene na kraljevskim dvorovima. Tijekom 19. stoljeća, vezenje je postalo dostupno širem sloju društva zahvaljujući

industrijskoj revoluciji i razvoju strojeva za vezenje. Međutim, ručno vezenje zadržalo je svoju umjetničku vrijednost i ostalo je visoko cijenjeno u mnogim kulturama.

Balkan je kroz povijest bio dom brojnih naroda i kultura, a vezenje je imalo posebno mjesto u tradiciji mnogih etničkih skupina na ovim prostorima. Vezenje na Balkanu razvilo se pod utjecajem različitih kultura, uključujući bizantsku, osmansku, slavensku i zapadnoeuropsku tradiciju. Svaka regija razvila je svoje jedinstvene tehnike i motive, a vez je postao važan dio narodnog rukotvorstva i kulturne baštine.

U Hrvatskoj, vezenje je bilo posebno cijenjeno u ruralnim područjima, gdje je vez bio neizostavan dio narodne nošnje. Tradicionalni hrvatski vez karakteriziraju jarke boje, geometrijski uzorci i stilizirani prikazi prirodnih elemenata, poput cvijeća, ptica i životinja. Na području Slavonije, Dalmacije, Istre i drugih regija razvile su se različite tehnike veza, koje su bile povezane s lokalnim običajima i načinom života. Jedan od najpoznatijih oblika veza u Hrvatskoj je slavonski zlatovez, koji se izrađivao od zlatnog konca i koristio se za ukrašavanje svečanih nošnji. Zlatovez je bio simbol prestiža i bogatstva, a najčešće su ga nosili članovi bogatih obitelji tijekom važnih obiteljskih i vjerskih svečanosti. Ova tehnika vezenja zahtijevala je izuzetnu preciznost i vještinu, a prenosila se s generacije na generaciju.

Slika 2.4.3. Detalj slavonskog zlatoveza

U Dalmaciji i na otocima, vezenje je također imalo posebno mjesto u narodnoj kulturi. Dalmatinski vez prepoznatljiv je po svojoj jednostavnosti i simetriji, a najčešće su korišteni motivi iz prirode, poput masline, loze i cvijeća. Vezene nošnje bile su dio svakodnevnog života, ali su se posebno isticala u svečanim prilikama poput vjenčanja i religijskih festivala.

Tijekom osmanske vladavine na Balkanu, vezenje je doživjelo dodatne promjene. Osmanski utjecaj bio je posebno izražen u Bosni i Hercegovini, Makedoniji, Kosovu i Srbiji, gdje su se razvili specifični stilovi veza koji su kombinirali slavenske i osmanske elemente. Tipični motivi bili su arabeske, stilizirani cvjetni uzorci i geometrijski ornamenti, a tehnike poput lančanog i uzdužnog boda postale su vrlo popularne. Nakon oslobođenja od osmanske vlasti i stvaranja modernih država na Balkanu, vezenje je postalo simbol narodnog identiteta i tradicije. U Hrvatskoj su u 19. i početkom 20. stoljeća etnografska istraživanja i očuvanje narodnih rukotvorina postali važan dio kulturne politike, a vezenje je smatrano dijelom narodnog blaga. Vezene nošnje i predmeti korišteni su kao simboli nacionalnog identiteta, osobito tijekom razdoblja preporoda.

U 20. stoljeću, vezenje je izgubilo svoju ulogu u svakodnevnom životu, ali je ostalo važno u okviru narodnih običaja, osobito u ruralnim sredinama. Danas, vezenje se u Hrvatskoj i na Balkanu često povezuje s očuvanjem kulturne baštine, a brojne udruge i organizacije rade na očuvanju i promociji tradicionalnih tehnika vezenja. Vezene nošnje i tekstili postali su važan dio turističke ponude, a mnogi su dizajneri inspirirani narodnim vezom uključili te motive u modernu odjeću. Također, vezenje je ostalo živo kroz hobističke aktivnosti, a radionice vezenja često privlače ljude koji žele naučiti ovu drevnu tehniku i pridonijeti očuvanju kulturnog naslijeđa.

3. Praktični dio

3.1. Razvoj ideje

Glavna ideja ovog završnog rada je adekvatno proslaviti umjetnost veza i proširiti ga na druge ljude koji s njim nisu upoznati. Vezenje je u mom životu prisutno od najranijih školskih dana pa sve do danas i htjela sam ljepotu ove tehnike proširiti i na druge oko sebe. Iz tog razloga sam odlučila da će medij prenošenja tog znanja biti knjiga podijeljena na dva dijela: teorijski i praktični. Na taj način čitatelj koji se prvi put susreće sa vezom ima uvid u povijesno-umjetničko značenje veza i sa tim kontekstom se u prvu ruku upoznaje s tehnikom. Ideja je bila napraviti priručnik koji spaja obje važne komponente bilo koje umjetničke tehnike u moru priručnika koji se fokusiraju samo na praktični dio.

Knjiga je prvenstveno namijenjena početnicima koji se žele upoznati s vezom, ali i onima koji se već bave vezom, ali nisu upoznati s povijesnim dijelom i htjeli bi naučiti više i na taj način se još više povezati s ovom bitnom umjetničkom tehnikom.

Kod odabira imena knjige sam htjela relativno kratki naziv koji će obuhvatiti umjetničku karakteristiku veza kao i ulogu u društvu nekada i sada. Također sam htjela naglasiti da se radi o knjizi koja sadrži i teoriju i praksu o vezu. Tako sam došla na ideju *Zlatni vez - od folkloru do hobija - vez u teoriji i praksi*. Glavni naslov, *Zlatni vez*, je igra riječi na zlatni *rez*, što se u umjetnosti smatra idealnom proporcijom i povezuje se sa skladom. Dio podnaslova *od folkloru do hobija* označava razvoj veza kroz povijest. Vez je nekada bio važan dio tradicije i folkloru, no u današnje vrijeme je u upotrebi više kao hobi. Drugi dio podnaslova, *vez u teoriji i praksi*, označava svrhu knjige i što čitatelj može očekivati, a to je upravo teorija i praksa.

Vodeći element ove knjige kojom bi se isticala iznad ostalih priručnika je pravi konac. Određeni elementi knjige će biti izvezeni crnim i crvenim koncem i time estetski podići knjigu na drugu razinu, no osim toga konac tvori taktilni doživljaj čitatelju što knjigu čini interaktivnijom i privlačnijom. Konac će također biti korišten za ručni uvez knjige i ostatak će vidljiv i time još više naglasiti simboliku konca.

Osim konca, još jedan interaktivan element su ručno rađeni šavovi u praktičnom dijelu knjige. Čitatelj će moći uživo vidjeti kako određeni šav izgleda i kako se ponaša na ravnim i zakrivljenim plohamu i linijama. Unutar stranica će biti napravljen „džep” na mjestu gdje se dvije stranice lijepe zajedno, a u kojem će se nalaziti kartica sa ilustriranim koracima kako napraviti određeni bod.

3.2. Izbor vizualnih elemenata

Za format knjige sam odabrala dimenzije 14,5 x 16cm. Ovakvom veličinom knjiga nije prevelika niti premala, dakle ugodno se drži u ruci tokom čitanja, ali isto tako ne zauzima previše mjesta na stolu dok se iz nje iščitavaju koraci za određene bodove.

Paleta boja se sastoji od tri nijanse. Odabirom boja sam htjela odati čast hrvatskom tradicionalnom vezu u kojem su najzastupljenije crvena i crna boja. Crna se u knjizi pojavljuje primarno u tekstu, dok crvena ima ulogu naglašavanja teksta i dekorativnu ulogu. Treća boja je bež, koja igra ulogu pozadinske boje. Sirova, neizbjeljena pamučna tkanina je upravo takve boje i u knjizi imitira ulogu tekstilne podloge na kojoj se šije dizajn.

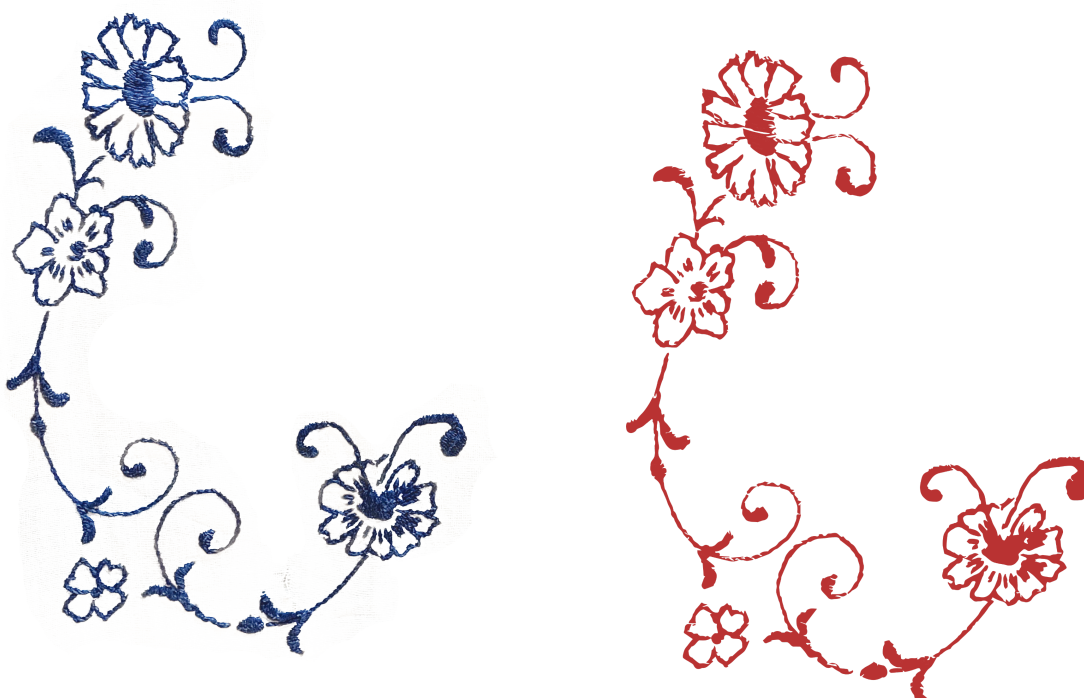

Slika 3.2.1. Paleta boja

Vodeći digitalni element u knjizi je motiv cvijeća koji se pojavljuje kao dekorativni element na naslovnici i kao pozadinski element na uvodnim stranicama. Ovaj motiv je vez moje bake i služi kao simbol časti onima koji su tokom tisućljeća i stoljeća njegovali ovu tehniku i održavali je za iduće generacije. Ovaj dizajn se nalazi na pamučnom tabletiću koji je fotografiran i prebačen u dva programa. Prvo u Adobe Photoshop u kojem je motiv izrezan iz fotografije kao samostalni element, a zatim je prenesen u Adobe Illustrator gdje je pretvoren u vektorsku grafiku i obojen po potrebi.

Slika 3.2.2. Bakin tabletić sa izvezenim motivom cvijeća

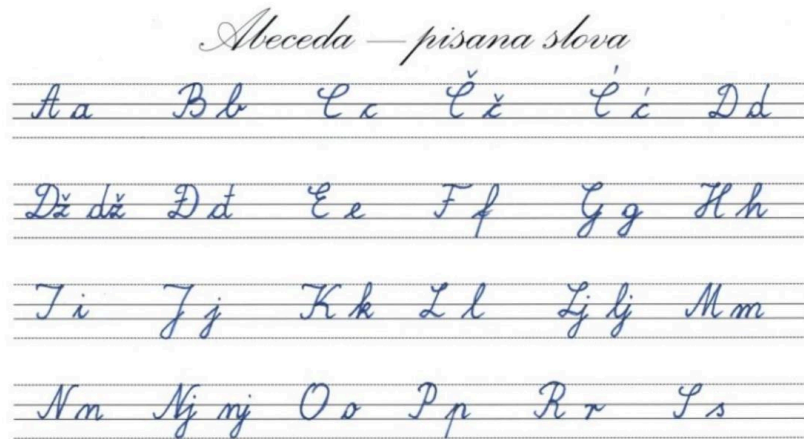

Slika 3.2.3. Izdvojen motiv cvijeća u piksel i vektor grafici

Kod izbora pisama sam htjela imitirati izgled pisama koja bi se našla na tradicionalnim vezovima, dakle pisana slova i slova izrađena u tehnici križnog boda. Osim ova dva dekorativna pisma, valjalo je pronaći i ono za tekući tekst koje će biti lako za čitanje.

Nakon testiranja i pregledavanja mnogobrojnih rukopisnih pisama, izbor je pao na font League Script Thin. Ovo pismo je najbliže tradicionalnim pisanim slovima kakva se koriste

na hrvatskim vezovima. Osim njega, drugi font je Costura, kod kojega su slova konstruirana od serije križića, na taj način imitirajući križni bod koji se javlja u vezu. Treći font, onaj za tekući tekst je DM Sans. Odlučila sam se za čisti, sans serifni font kako nebi došlo do vizualnog nereda i prezasićenja dekoracijama.

Slika 3.2.4. Abeceda pisanih slova

Slika 3.2.5. Pismo League Script Thin

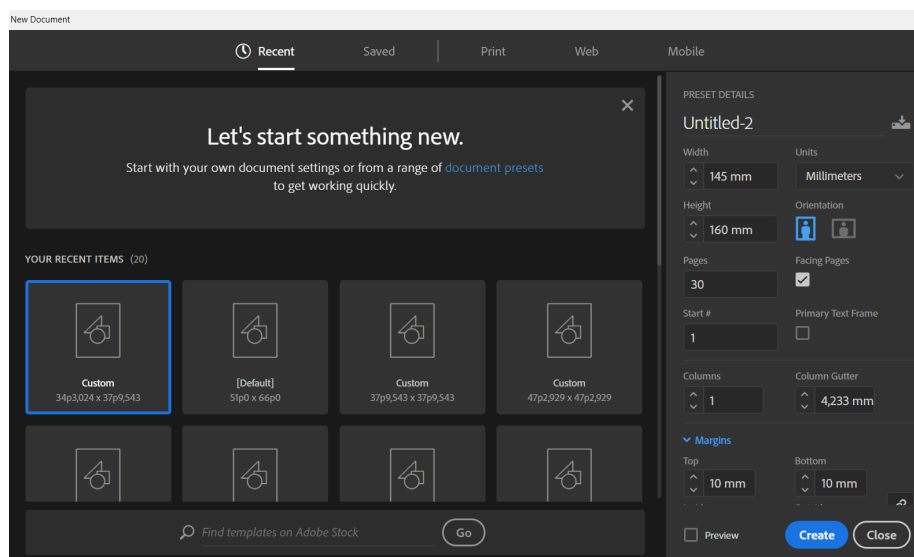
Slika 3.2.6. Pismo Costura

Slika 3.2.7. Pismo DM Sans

3.3. Dizajn knjige

Nakon adekvatnog odabira elemenata koji će stvoriti vizualni identitet knjige, vrijeme je za dizajniranje. Dizajn knjige je sagan u programima Adobe Illustrator i Adobe InDesign. Za početak sam otvorila novu datoteku gdje sam u vrijednost dimenzija upisala ranije odlučene vrijednosti. Osim toga, dodala sam privremeni broj stranica od 30 i margine u vrijednostima: 13mm gornja, 18mm donja, 15mm unutarnja i 19mm vanjska.

Slika 3.3.1. Prozor za kreiranje dokumenta u InDesignu

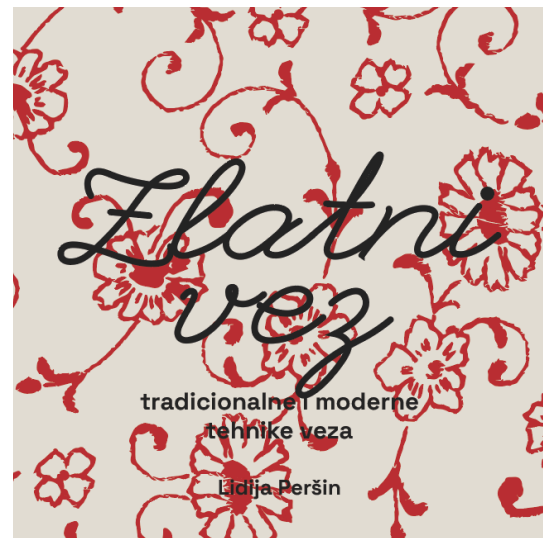
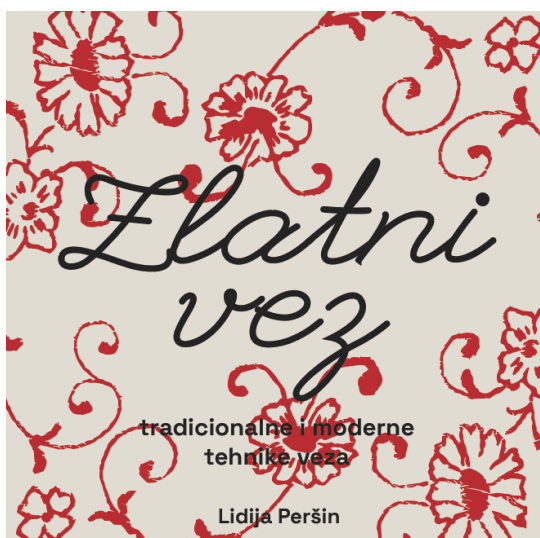
Za početak sam u odjeljku *Pages* otišla u *A-Master* u kojem sam dodala pozadinsku bež boju. *Master* stranice se u programu koriste kao unaprijed postavljeni predlošci koji se mogu postavljati na sve ili određene stranice. Na taj način sam kreiranjem *Mastera* s pozadinskom bojom automatski primjenila tu boju na svih 30 stranica dokumenta.

Nakon gotovog *Mastera* sam krenula dizajnirati naslovnicu knjige. Ranije napravljen vektorski motiv cvijeća sam izrezala i izmanipulirala da obavija rubove korice knjige. Nakon toga sam u centar smjestila naslov knjige. Za naslov je korišten font *League Script Thin*. Na gornjoj margini je smješteno moje ime i prezime u fontu *DM Sans*, a na donjoj podnaslov knjige, također u istom fontu. Čitavi tekst na naslovnoj stranici je obojan u crnu boju iz odabrane palete boja.

Naslovnica je imala nekoliko različitih verzija, međutim odluka je na kraju pala na čisti centar u kojem sam smjestila naslov, obavijen cvjetnim elementima. Zbog čitkosti imena i podnaslova sam oko slova dodala tanki obrub od 1pt u istoj bež boji pozadine. Osim toga, na samom naslovu sam slova pretvorila u krivulje i dodatno ih modificirala da izgledaju kao tečni rukopis.

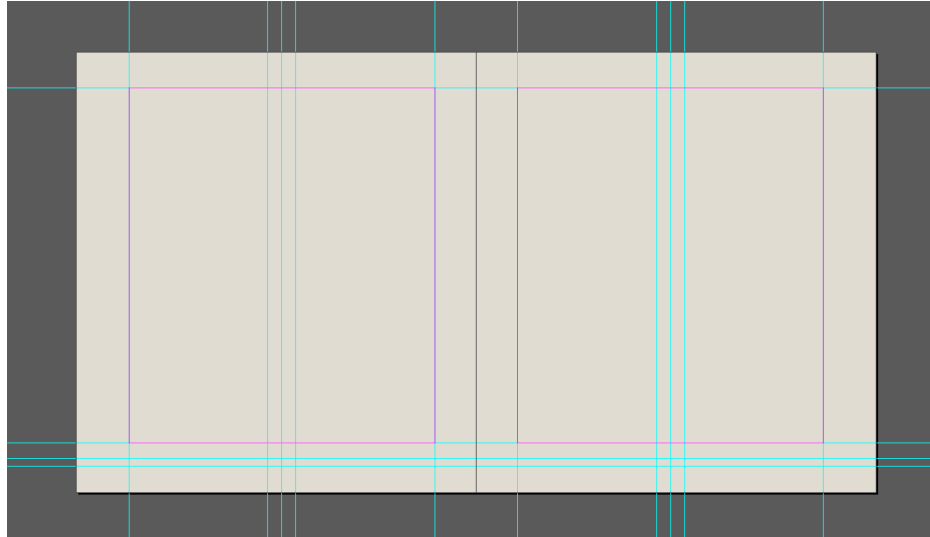
Slika 3.3.2. Finalni dizajn naslovnice

Slika 3.3.3. i 3.3.4. Druge dvije verzije naslovnice.
Na naslovu je vidljiva nepovezanost slova koja je naknadno korigirana.

Glavna zvijezda ove knjige je ručni rad koji je naknadno dodan na knjigu poslije tiskanja. Zbog toga su između stranica koje će imati ručni rad umetnute prazne stranice. Ovime će se dvije stranice sa sadržajem zalijepiti zajedno kako se stražnja strana veza ne bi vidjela s druge strane.

Tekući tekst u knjizi je podijeljen u dva stupca, a na početku svakog poglavlja stoji dekorativni inicijal u Costura pismu obojen u crvenu boju iz palete. Stupci su ručno određeni ravnalom sa međusobnim razmakom od 10mm.

Slika 3.3.5. Master stranica sa pozadinskom bojom i marginama za stupce

3.4. Priprema za tisak

Dokument je pripremljen u CMYK sustavu boja. Pri završetku projekta je odabrana opcija *Print Booklet* kako bi se knjiga mogla ispisati u arcima. Odabrana je opcija *2-up Saddle Stitch* kojom se stvara arak potreban za konstruiranje knjige. Svaki dvolist je obostrano ispisan na A4 hamer papiru u boji.

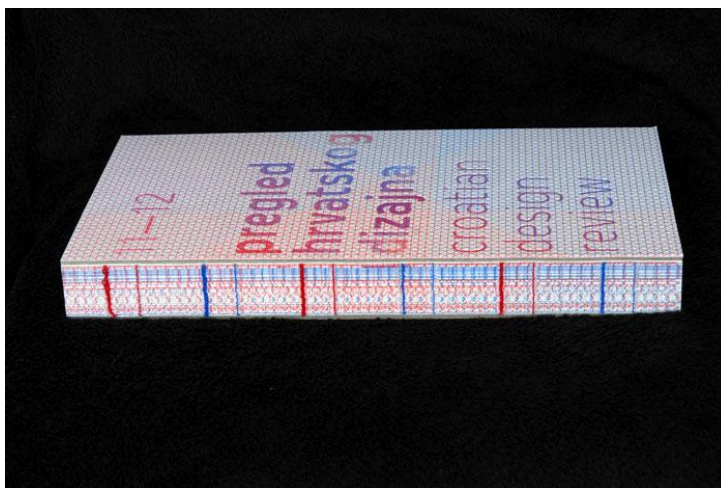

Slika 3.4.1. Prikaz tri knjižna arka

3.5. Ručna dorada ispisanih listova i konstrukcija knjige

Nakon ispisa listova kreće konstrukcija knjige. Prvo sam skalpelom izrezala dvoliste na odgovarajuću dimenziju. Nakon toga kreće postupak vezenja dekorativnih elemenata na stranice knjige crnim i crvenim koncem. Vezeni detalji su na naslovnici, sadržaju, uvodnim stranicama poglavlja, inicijalima i na demonstrativnim šavovima na praktičnom dijelu knjige.

Nakon što je vezenje gotovo, počinjem slagati knjižne arke. Slaganjem jednog po jednog knjižnog arka u isto vrijeme spajam stranice na kojima se nalaze vezovi. Nakon što je svaka stranica korektno zalijepljena i složena kreće proces uvezivanja knjige. Uvez se ručno radi na način da se u svakom arku na hrptu probuši nekoliko ravnomjerno raspoređenih rupa kroz koje će se provući konac. Rupe na svakom arku moraju biti na istom mjestu kako bi uvez bio uredan i ravan. Nakon što su sve rupe probušene, iglom i koncem počinjem spajati arke u knjižni blok. Ovo je ujedno i posljednji korak u izradi ove knjige.

Slika 3.5.1. Knjiga uvezana koncem

Slika 3.5.2. Ručno uvezivanje knjige koncem

4. Zaključak

Tradicija i folklor u kontekstu umjetnosti su važan dio našeg društva i trebaju se poštivati i njegovati. Vez ima moć spajanja umjetnosti, tradicije i zajednice s ulogama od proste dekoracije do pričanja priča i izražavanja kulturnog identiteta. Mnogobrojne tehnike i stilovi veza su posebni na svoj način i pridonose kreativnom izražavanju osobe koja se okuša u ovoj važnoj, tradicionalnoj umjetničkoj tehnici. Kroz vezenje, ljudi ne samo da stvaraju prekrasna umjetnička djela, već i obogaćuju svoje živote i svoju zajednicu i istovremeno njeguju folklor svoga kraja. Vezenje je vještina koja ne zahtjeva veliki financijski ulog i stoga je dostupna svima. Uzimajući sve navedeno u obzir, vez je vještina koja je društveno neprocjenjiva u očuvanju kulture i povezivanju zajednice.

Istraživanjem i izradom ove knjige sam i sama još više zavoljela vez i još više cijenim društva i individualce koji uporno nastoje pored modernizacije čuvati ručni vez živim, a nadam se da sam i ja svojim djelom zainteresirala barem jednu osobu da više istraži o vezenju.

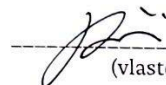

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Lidija Perših (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Knjiga: "Zlatni vez - od folklora do noćija - vez u teoriji i praksi" (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

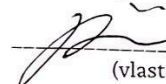
Student/ica:
(upisati ime i prezime)

(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Lidija Perših (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Knjiga: "Zlatni vez - od folklora do noćija - vez u teoriji i praksi" (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

(vlastoručni potpis)

5. Literatura

- [1] <https://enciklopedija.hr/clanak/vezenje> (pristupljeno 09.09.2024.)
- [2] https://stitchedmodern.com/blogs/news/an-essential-guide-to-embroidery-hoops?srsliid=AfmBOorKHkM-0uWBYfk8ucdK0yffsUDn23zzGkBFg8CwDxMsGltx9_kW (pristupljeno 09.09.2024.)
- [3] <https://www.britannica.com/art/embroidery> (pristupljeno 10.09.2024.)
- [4] <https://rsnstitchbank.org/technique/surface> (pristupljeno 10.09.2024.)
- [5] <https://www.britannica.com/art/cross-stitch-embroidery> (pristupljeno 11.09.2024.)
- [6] <https://rsnstitchbank.org/stitch/cross-stitch> (pristupljeno 11.09.2024.)
- [7] <https://www.britannica.com/art/crewel-work> (pristupljeno 13.09.2024.)
- [8] <https://royal-needlework.org.uk/courses/embroidery-techniques/crewelwork/> (pristupljeno 13.09.2024.)
- [9] Janis M. James: *5000 Years of Beads - An Overview*, Principality of Tir Righ, 2007.
- [10] Sally Saunders, *Royal School of Needlework Embroidery Techniques*, Batsford, 2006.
- [11] <https://royal-needlework.org.uk/courses/embroidery-techniques/silk-shading/> (pristupljeno 14.09.2024.)
- [12] <https://www.thesprucecrafts.com/stitches-every-embroiderer-should-know-4122123> (pristupljeno 14.09.2024.)
- [13] A. Pleše: *Hrvatski narodni vez*, Seljačka sloga, 1954.

6. Popis slika

[1] Slika 1.1 Tradicionalni vez moje bake na stolnjaku, autorska fotografija

[2] Slika 2.1.1 Primjer veza na platnu, izvor:

<https://www.skillshare.com/en/blog/19-indispensable-embroidery-stitches/>

[3] Slika 2.1.2 Pamučni konac za vezenje, izvor:

<https://badu.hr/10-kom-vrećica-po-maloj-šipki-7-5-m-visokokvalitetna-vruća-rasprodaja-vruća-rasprodaja-konac-za-ušivanje-križa-u-boji-diy-pribor-za-šivanje-odjeće-i-tka-nine-p-521649.html>

[4] Slika 2.1.3 Nekoliko vrsta obruča za vezenje, izvor:

<https://stitchedmodern.com/blogs/news/an-essential-guide-to-embroidery-hoops>

[5] Slika 2.1.4 Primjer tkanine zategnute na obruču, izvor:

<https://stitchedmodern.com/blogs/news/an-essential-guide-to-embroidery-hoops>

[6] Slika 2.2.1 Primjer površinskog veza,

izvor: <https://eac-acb.ca/product-category/youth>

[7] Slika 2.2.2 Primjer upotrebe transfernog papira na tkanini, izvor:

<https://www.seamwork.com/articles/hand-embroidered-denim>

[8] Slika 2.2.3 Detalj križnog boda, izvor: <https://rsnstitchbank.org/stitch/cross-stitch>

[9] Slika 2.2.4 Primjer križnog boda na detalju šestinske nošnje, izvor:

<https://www.pinterest.com/pin/536209899355160809/>

[10] Slika 2.2.5. Primjer Crewel vune na detalju zavjese, Engleska, 1696.g., izvor:

https://bs.m.wikipedia.org/wiki/Datoteka:Crewel_curtain_c_1696_England_leaf_detail.jpg

[11] Slika 2.2.6. Vez perlama, izvor:

[https://www.visitiran.ir/index.php/handicraft/Pearl-Embroidery-\(Hormozgan\)](https://www.visitiran.ir/index.php/handicraft/Pearl-Embroidery-(Hormozgan))

[12] Slika 2.2.7. Zlatovez, izvor: <https://thezay.org/metal-thread-2-goldwork/>

[13] Slika 2.2.8. Svileno sjenčanje, izvor:

<https://www.pinterest.com/pin/256986722466203894/>

[14] Slika 2.3.1. Povratni bod, izvor:

<https://www.thesprucecrafts.com/stitches-every-embroiderer-should-know-4122123>

- [15] Slika 2.3.2. Jemčeni bod, izvor:
<https://www.thesprucecrafts.com/stitches-every-embroiderer-should-know-4122123>
- [16] Slika 2.3.3. Lozica, izvor:
<https://www.thesprucecrafts.com/stitches-every-embroiderer-should-know-4122123>
- [17] Slika 2.3.4. Sateni bod, izvor:
<https://www.thesprucecrafts.com/stitches-every-embroiderer-should-know-4122123>
- [18] Slika 2.3.5. Dugo-kratki bod, izvor:
<https://www.thesprucecrafts.com/stitches-every-embroiderer-should-know-4122123>
- [19] Slika 2.3.6. Tkani kotač, izvor:
<https://www.thesprucecrafts.com/stitches-every-embroiderer-should-know-4122123>
- [20] Slika 2.3.7. Lančani bod, izvor:
<https://www.thesprucecrafts.com/stitches-every-embroiderer-should-know-4122123>
- [21] Slika 3.2.1. Paleta boja, autorska slika
- [22] Slika 3.2.2. Bakin tabletić sa izvezenim motivom cvijeća, autorska fotografija
- [23] Slika 3.2.3. Izdvojen motiv cvijeća u piksel i vektor grafici, autorska slika
- [24] Slika 3.2.4. Abeceda pisanih slova, izvor:
<http://www.zlatnadjeca.com/2011/02/podsjetnik-za-pisana-slova.html>
- [25] Slika 3.2.5. Pismo League Script Thin, izvor:
<https://www.1001fonts.com/league-script-font.html>
- [26] Slika 3.2.6. Pismo Costura, izvor: <https://online-fonts.com/fonts/costura>
- [27] Slika 3.2.7. Pismo DM Sans, izvor: <https://online-fonts.com/fonts/dm-sans>
- [28] Slika 3.3.1. Prozor za kreiranje dokumenta u InDesignu, autorska slika
- [29] Slika 3.3.2. Finalni dizajn naslovnice, autorska slika
- [30] Slika 3.3.3. i 3.3.4. Druge dvije verzije naslovnice. Na naslovu je vidljiva nepovezanost slova koja je naknadno korigirana., autorska slika
- [31] Slika 3.3.5. Master stranica sa pozadinskom bojom i marginama za stupce, autorska slika

[32] Slika 3.4.1. Prikaz tri knjižna arka, izvor:
<https://www.youtube.com/watch?v=hGJOzeGKoo>

[33] Slika 3.5.1. Knjiga uvezana koncem, izvor:
<https://www.knjigoveznica-first.hr/portfelj/>

[34] Slika 3.5.2. Ručno uvezivanje knjige koncem, izvor:
<https://www.youtube.com/watch?v=YdQ-eeCrZrc>

[35] Slika 2.4.1. Egipatski vez, 10.-12.st., izvor:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Embroidery_%28Egypt%29,_10th-12th_century_%28CH_18555053%29.jpg

[36] Slika 2.4.2. Suzhou vez, izvor:
<https://www.independent.co.uk/asia/china/china-daily/su-embroidery-needlework-son-g-dynasty-craft-wedding-clothes-b2524820.html>

[37] Slika 2.4.3. Detalj slavonskog zlatoveza, izvor:
<https://ppmhp.hr/zlatovez-na-podrucju-istocne-hrvatske/>